COLOCVIU STRATEGIC

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE

Nr. 12
Noiembrie 2007

ASPECTE REFERITOARE LA ROLUL NATO ŞI UE ÎN POLITICA DE SECURITATE CONTINENTALĂ

Ion STĂNILĂ

CONCLUZII:

- *Rolul NATO este indispensabil în consolidarea şi păstrarea schimbărilor pozitive şi în confruntarea cu provocările la adresa securităţii actuale şi viitoare.*
- *Alianța trebuie să apere interesele comune de securitate într-un cadru ce continuă să evolueze adesea într-un mod imprevizibil.*
- *Istoria recentă a ambelor organizaţii, NATO şi UE, a demonstrat că dispun de capacitate de adaptare şi restructurare astfel încât să răspundă solicitărilor mediului de securitate şi ale intereselor naţionale în domeniul securităţii statelor membre.*

1. Caracteristici generale

Încă de la începutul construcției comunitare, statele membre au convenit să coopereze în majoritatea problemelor de politică mondială, însă, din punct de vedere al unei politici externe şi de securitate comune, acestea nu aveau la bază niciun document care să cuprindă obiective clare în sensul precizat; situaţia respectivă s-a menţinut până la semnarea Tratatului de la Maastricht, ce conferea Uniunii Europene cadrul legal pentru politica de securitate comună, incluzând formularea „politica de apărare comună”, compatibilă cu politica promovată de NATO.

Uniunea Europeană, cu cele 27 de state membre ale sale, acoperă în prezent o parte însemnată a Europei şi include o populaţie de 500 milioane de locuitori, adică mai mult decât SUA şi Rusia la un loc; prin urmare, ea reprezintă o forţă demnă de luat în seamă.

În acelaşi timp, ca organizaţie interguvernamentală internaţională, Uniunea Europeană vizează să edifice o societate echitabilă, în interiorul său, şi să joace un rol activ şi responsabil pe scena mondială. Aceste aspiraţii au un temei real în progresele sale din domeniul economic, care i-au permis să atingă, începând cu anii 1990, un anumit nivel de integrare şi să dezvolte puternice relaţii

comerciale cu numeroase ţări şi regiuni, în termeni de cooperare în dezvoltare, de asistenţă umanitară şi de ajutor la reconstrucţie.

Comunitatea europeană şi statele membre furnizează astăzi mai mult de jumătate din fondurile pentru asistenţă internaţională în dezvoltare şi mai mult de 50% din ajutorul umanitar mondial. Uniunea Europeană este un gigant economic, ce dispune de o economie competitivă şi prosperă, în care s-au creat locuri de muncă noi şi cele mai bune oferte de calificare pentru cetăţenii săi; totodată, în parteneriat cu vecinii săi apropiaţi, ce acţionează sistematic pentru a răspândi prosperitatea şi democraţia dincolo de frontierele sale. Sub aspect eonomic, se poate afirma că Uniunea Europeană este o veritabilă reuşită.

Toate statele membre ale UE, indiferent de gradul lor de bogăţie şi de diversitatea lor, sunt unite în angajamentul lor comun în favoarea păcii, democraţiei, al primordialităţii dreptului şi respectului drepturilor omului, acţionând în direcţia răspândirii acestor valori peste tot în lume şi a creării prosperităţii, precum şi a exercitării unei influenţe colective eficace pe scena mondială.

2. De la Tratatul de la Maastricht la PESA

Prin adoptarea Tratatului de la Maastricht, în februarie 1992, în care, pentru prima dată a fost prevăzut obiectivul unei „politici externe comune”, dimensiunea de securitate şi apărare europeană a căpătat trăsături mult mai pronunţate.

Transformările instituţionale pe care Comunitatea Europeană le-a înregistrat prin intermediul acestui tratat (intrat în funcţiune la 1 noiembrie 1993) au permis asumarea de către Uniunea Europeană a Politicii Externe şi de Securitate Comună – PESC (pilonul II); astfel, pentru prima oară de la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, dimensiunea europeană de securitate şi apărare beneficia de un cadru juridic care să-i permită dezvoltarea.

Tratatul Uniunii Europene a ridicat mari dificultăţi, negocierile purtate în cadrul conferinţei interguvernamentale, ce a precedat summit-ul european de la Maastricht, reprezentând o luptă aprigă între federalişti şi interguvernamentalişti (pentru ancorarea sau neancorarea PESC la Comunitate), pe de o parte, şi între europenişti şi atlanticişti (pentru introducerea în Tratat a unei referiri la o apărare comună), pe de altă parte.

Rezultatul deliberărilor a constat într-un inevitabil compromis între aceste poziţii atât de divergente, compromis realizat, deoarece toate statele comunitare au dorit o revenire în forţă în relaţiile internaţionale.

Prevederile specifice din tratatul amintit, referitoare la Politica Externă şi de Securitate Comună, au fost revizuite prin Tratatul de la Amsterdam (intrat în funcţiune la 1 mai 1999), în scopul întăririi caracterului Uniunii în plan global, al creării unei unităţi de planificare politică şi de alertă rapidă în cazul crizelor noi ce pot apărea în Europa. Astfel, Tratatul de la Amsterdam autorizează Consiliul European (Summit-ul European) să definească principiile şi liniile de direcţionare generale ale PESC, precum şi strategia comună ce urmează a fi implementată de către Uniunea Europeană; bazându-se pe aceste orientări, Consiliul Uniunii Europene (Consiliul de Miniştri) adoptă acţiunile întrunite sau poziţiile comune necesare. De asemenea, Tratatul de la Amsterdam a adus două inovaţii în deblocarea şi accelerarea deciziilor:

- *Abţinerea constructivă* – când o decizie este adoptată, un stat membru se poate abţine printr-o declaraţie formală; în acest caz, nu este necesar ca respectivul stat să aplice decizia, ci doar să recunoască această decizie ca fiind obligatorie pentru Uniune.
- *Procedura votului prin majoritate calificată* – când o decizie este adoptată prin majoritate calificată, un stat membru poate invoca motive importante de politică naţională pentru a se opune adoptării textului.

Ion STĂNILĂ este cercetător în cadrul Centrului de Studii şi Cercetări pentru Siguranţa Naţională.

În ciuda anumitor nerealizări ale Tratatului de la Amsterdam (faţă de o multitudine de aşteptări), prin modificările aduse, s-a reuşit menţinerea în poziţie deschisă a unei portiţe spre viitor, atât cât a fost necesar ca procesul PESC să continue şi să nu îngheţe în ceva neconcludent. Aceasta s-a văzut ulterior, când la Köln (iunie 1999) şi apoi la Helsinki (decembrie 1999) a fost luată decizia demarării unei veritabile dimensiuni militare a PESC, prin constituirea unei forţe armate a UE.

Prevederile specifice privind Politica Externă şi de Securitate Comună, asumate de Tratatul de la Maastricht, completate şi revizuite prin Tratatul de la Amsterdam, au fost întărite prin Tratatul de la Nisa, semnat la 26 februarie 2001. Deşi Consiliul European de la Nisa (decembrie 2000) nu a adus niciun pas înainte pentru PESC, procesul totuşi continuă.

Tratatul de la Nisa subliniază unele aspecte ale Politicii Externe, cum ar fi rolul Comitetului Politic şi de Securitate în domeniul gestionării crizelor. Noi reforme vor fi întreprinse după adoptarea de către statele membre a tratatului instituind o Constituţie pentru Europa. De asemenea, trebuie menţionat aspectul esenţial al Tratatului de la Amsterdam, şi anume acela că pune la dispoziţia Uniunii o Politică Comună de Securitate şi Apărare (PESA), care acoperă toate domeniile privind securitatea sa, incluzând formularea graduală a unei politici de apărare comună, având în vedere că *PESA este o parte a PESC.*

Documentul politic ce trasează directivele strategiei de securitate internaţională a Uniunii Europene este reprezentat de *„Strategia Europeană de Securitate”*, titlul acestuia fiind: *„O Europă sigură într-o lume mai bună”.* Aprobat de către Consiliul European de la Bruxelles, la data de 12 decembrie 2003, documentul a fost conceput sub responsabilitatea Înaltului Reprezentant pentru Politica Externă şi de Securitate Comună a Uniunii Europene (CFSP) de la acea dată, Javier Solana.

Odată cu apariţia PESA, Europa a formulat pentru prima oară o strategie de securitate întrunită, aceasta putând fi considerată drept un corespondent şi, totodată, o reacţie la Strategia de Securitate Naţională a SUA.

Documentul începe cu declaraţia conform căreia „*Europa nu a fost niciodată atât de prosperă, atât de sigură şi de liberă*”, dar conchide că „*trăim într-o lume cu noi pericole, dar şi cu noi oportunităţi*”. Alături de aceste afirmaţii, documentul susţine ideea că, pentru a asigura securitatea Europei într-o lume a globalizării, cooperarea multilaterală în Europa şi în afara acesteia trebuie să fie un imperativ deoarece *„nicio naţiune nu este în stare să se confrunte singură cu actualele provocări complexe”.*

Strategia de Securitate Europeană identifică o serie de ameninţări cu care trebuie să se confrunte Europa: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele regionale, statele falimentare şi crima organizată.

Reprezentând o forţă economică, dar şi demografică semnificativă, Uniunea Europeană tinde să-şi dezvolte şi o componentă militară care să-i permită să-şi sporească rolul activ pe arena internaţională, îndeosebi în ceea ce priveşte *prevenirea crizelor şi conflictelor, a asigurării păcii şi stabilităţii, pe propriul continent, dar şi în lume.* În acest scop, ea trebuie să acţioneze pe mai multe paliere, printre care: *întărirea dimensiunii strategice a Politicii Externe de Securitate Comune (PESC); clarificarea relaţiei cu SUA; ameliorarea sistemului instituţional; abandonarea definitivă a neutralităţii pentru anumite state membre; întărirea capacităţii militare şi a voinţei politice, fără care nimic nu este posibil.*

Necesitatea unui instrument adecvat al Uniunii Europene pentru a-şi activa statutul economic înalt pe care îl deţine pe arena mondială se întemeiază pe: *modificarea peisajului geopolitic european şi mondial,* ce a condus la modificarea intereselor strategice; *diminuarea simţitoare a pericolului unui atac armat masiv în Europa;* odată cu dezintegrarea URSS şi desfiinţarea Pactului de la Varşovia; *posibilitatea izbucnirii unor conflicte intrastatale,* de tipul celor din ex-Iugoslavia, care au dus la conştientizarea de către oamenii politici şi opinia publică a unui astfel de pericol pe continentul european, *amplificarea riscurilor şi ameninţărilor de securitate, îndeosebi asimetrice.*

Politica Europeană de Securitate şi Apărare (PESA), componenta militară a PESC, are drept obiectiv să permită Uniunii Europene dezvoltarea capacităţilor sale civile şi militare de gestionare a crizelor şi prevenirea conflictelor la nivel internaţional. Astfel, contribuţia sa la menţinerea păcii şi a securităţii internaţionale, potrivit Cartei

ONU, ar spori considerabil, pe măsura forței sale economice şi demografice.

Trăsăturile esențiale ale PESA se rezumă la următoarele:

- *Nu implică crearea unei armate europene,* ci evoluează de o manieră compatibilă şi coordonată cu Alianța Nord-Atlantică; de fapt, fiecare stat membru contribuie, benevol, responsabil, activ şi conştient, la alcătuirea structurilor militare ce acționează şi vor acționa, în numele şi sub conducerea Uniunii Europene, pentru prevenirea crizelor şi conflictelor.
- *Poate însemna o specializare pe funcții militare a statelor membre.* Specializarea constă în a plasa fiecare stat al Uniunii, care va dori să o facă, pe domeniul în care el dispune în totalitate sau doar de o parte a tehnologiei şi priceperii sale militare. Avantajul unei astfel de construcții ar fi, din punct de vedere militar, evitarea risipirii şi diluării mijloacelor. Această idee are nevoie să se maturizeze, şi statele europene sunt încă la stadii diferite de reflecție. Altfel spus, în această privință, încă nu există consens. În asemenea condiții, se cuvine ca PESA să facă, de acum înainte, obiectul unei cooperări întărite între statele membre ale UE, dar şi cu NATO. Această necesitate de cooperare întărită se impune mai mult ca niciodată cu aprofundarea viitorului PESA. Totuşi, vor fi situații în care toate statele membre vor fi dispuse să participe la cooperări, dar este posibil ca unele să nu fie în măsură să le facă față. În acest din urmă caz, cei care doresc pot folosi instrumentul cooperării întărite pentru PESA.
- *Exclude orice formă de apărare teritorială.* Aceasta rămâne în competența exclusivă a statelor naționale şi a NATO. Constituția pentru Europa a prevăzut o clauză de solidaritate în caz de agresiune armată, dar ea nu va intra în vigoare decât dacă acest document va fi ratificat de toate statele membre.
- *Dispune de capacități civile şi militare* puse la dispoziție de statele membre pentru îndeplinirea misiunilor de gestionare a crizelor şi conflictelor.
- *Colaborează strâns cu NATO,* în executarea misiunilor de gestionare a crizelor şi conflictelor, îndeosebi în ceea ce priveşte infrastructurile şi logistica.

PESA include următoarele *şapte domenii de activitate: misiuni umanitare şi de evacuare; misiuni de menținere a păcii; misiuni de forțe luptătoare pentru gestionarea crizelor; misiuni de dezarmare; misiuni de consiliere şi asistență militară; misiuni de prevenire a conflictelor; operațiuni de stabilizare la finele conflictelor.*

Participarea statelor membre la misiunile UE de prevenire şi gestionare a crizelor şi conflictelor este una benevolă, responsabilă şi conştientă. Totodată, implicarea activă a statelor la sus-menționatele misiuni conduse de UE se face în concordanță cu interesele naționale ale fiecărui stat membru, pe de o parte, şi ale UE, ca entitate, pe de altă parte. Altfel spus, *impactul PESA asupra politicilor naționale de securitate şi apărare nu aduce atingere, în vreun fel, intereselor naționale, ci, dimpotrivă, concură la realizarea lor.*

PESA are un impact semnificativ şi pluridimensional asupra politicilor naționale de apărare şi securitate ale statelor membre ale Uniunii Europene.

Această politică de apărare comună poate conduce la realizarea unei apărări comune dacă Consiliul European ia o decizie în acest sens şi dacă aceasta este ratificată de către toate statele membre, însă PESA nu modifică în niciun fel angajamentele individuale în domeniul securității şi apărării ale statelor membre, ca, de exemplu, ale celor care sunt şi membre NATO.

Politica Uniunii Europene, în acest sens, este orientată spre dezvoltarea capacităților existente la nivel național şi multinațional care să poată fi folosite pentru operațiuni de gestionare a crizelor în următoarele direcții: desfăşurarea rapidă a trupelor, susținerea lor, interoperabilitatea, flexibilitatea, mobilitatea şi comanda.

În concluzie, PESA reprezintă instrumentul militar prin care UE îşi doreşte amplificarea rolului politico-militar pe plan regional şi internațional. Aceasta este o construcție responsabilă, voluntară şi conştientă a tuturor statelor membre ale Uniunii Europene, realizată potrivit Strategiei europene de securitate.

PESA are obiective şi misiuni pe care le îndeplineşte prin efortul comun al statelor membre ale UE, acolo unde Uniunea hotărăşte, şi sub conducerea structurilor competente ale acesteia.

3. Dezvoltarea Uniunii Europene după Tratatul de la Lisabona

În căutarea unui nou echilibru multipolar, Europa joacă un rol mondial important; concluzia europenilor este unanimă cu privire la faptul că, într-o „nouă ordine europeană”, identificarea zonelor de cooperare şi de conflict este esenţială pentru elaborarea de noi strategii de securitate adecvate şi eficiente.

Ultimele evoluţii în domeniu sunt reprezentate de *aprobarea,* de către liderii celor 27 de ţări membre ale Uniunii, în noaptea de 18/19 octombrie, la Lisabona, a noului Tratat de reformă a UE, document ce va fi cunoscut sub denumirea de *Tratatul de la Lisabona;* documentul ar urma să fie semnat la 13 decembrie, tot în capitala Portugaliei, ţară ce deţine până la 31 decembrie preşedinţia prin rotaţie a UE.

Tratatul de la Lisabona, care - cel puţin teoretic – va face ca blocul comunitar cu 27 de membri să funcţioneze eficient în interior şi să aibă o voce mai puternică în arena internaţională, va înlocui Constituţia Europeană (respinsă în anul 2005, prin referendum, de francezi şi olandezi), iar prevederile sale ar deveni aplicabile de la data de 1 ianuarie 2009, dacă toate ţările îl ratifică la timp.

Principalele prevederi ale viitorului Tratat al Uniunii Europene sunt:

- În timp ce Constituţia ar fi înlocuit tratatele printr-un text unic, noul Tratat va modifica textele fondatoare. Sunt eliminaţi termenii care ar putea asimila Uniunea Europeană unui stat federal, cum ar fi o Constituţie, un drapel, un imn, deşi acestea vor continua să existe;
- Carta Drepturilor Omului va avea caracter obligatoriu şi va conţine 54 de articole referitoare la drepturi civice – libertate, egalitate, drepturi economice şi sociale. Deşi Carta se referă doar la dreptul european, nu la cel naţional, Marea Britanie şi Polonia au obţinut derogări de la aplicarea sa;
- În loc de preşedinţia semestrială, *preşedintele Consiliului Uniunii Europene va fi ales pentru doi ani şi jumătate,* principiul rotaţiei menţinându-se pentru preşedinţia Consiliului de Miniştri. Preşedintele va pregăti reuniunile şi va reprezenta Uniunea pe scena mondială, fără a se implica în atribuţiile înaltului reprezentant UE pentru Politică Externă şi Securitate. Acesta din urmă, în prezent Javier Solana, va deveni vicepreşedinte al Comisiei Europene şi va coordona toate acţiunile externe ale UE;
- Începând cu anul 2014, Comisia va avea un număr de membri egal cu două treimi din numărul statelor membre, adică *două treimi din statele membre vor trimite, prin rotaţie, la Bruxelles, câte un comisar european, cu mandat de cinci ani;*
- Parlamentul European îşi va extinde puterea de co-decizie legislativă în chestiuni privind justiţia, securitatea şi imigraţia;
- Parlamentele naţionale vor putea cere Comisiei Europene să reanalizeze orice propunere legislativă;
- Deciziile prin majoritate calificată se vor aplica la 40 de noi domenii, în principal la cooperarea judiciară şi cea dintre forţele de poliţie. În ciuda opoziţiei Poloniei, în Consiliul European deciziile se vor lua după *principiul dublei majorităţi* – 55% dintre state, reprezentând 65% din populaţie – încă din anul 2014, sau cel mai târziu din anul 2017;
- Majoritatea calificată constă în 55% din voturile statelor membre şi 65% din populaţia Uniunii;
- Tratatul prevede politici comune în domeniul energiei şi combaterii efectelor încălzirii climei;
- Un stat membru are posibilitatea ieşirii din Uniunea Europeană după negocieri cu celelalte ţări.

Rolul Alianţei Nord-Atlantice în materie de securitate continentală este definit de conceptul strategic al NATO prin care se reafirmă obiectivul esenţial şi permanent al acesteia – aşa cum a fost enunţat în Tratatul de la Washington, din aprilie 1949 -, care constă în apărarea libertăţii şi securităţii tuturor membrilor săi prin mijloace politice şi militare.

Securitatea, ca unul dintre principiile fundamentale ale Alianţei, furnizează una dintre bazele

indispensabile unui cadru de stabilitate regională euroatlantică, fondat pe dezvoltarea de instituții democratice şi pe angajamentul de a reglementa neînțelegerile în mod paşnic, astfel încât nicio țară să nu fie în măsură să recurgă la intimidare sau la constrângere împotriva unei alte țări, prin amenințarea cu forța sau prin folosirea ei.

Având la bază valori comune, cum ar fi democrația, drepturile omului şi respectarea legilor, Alianța s-a angajat, încă de la crearea sa, să asigure o ordine paşnică, justă şi durabilă în Europa. Realizarea acestui plan poate fi compromisă de potențiale crize şi conflicte atât la apărarea membrilor săi, cât şi la asigurarea păcii şi stabilității în regiune, stabilind, totodată, o legătură permanentă între securitatea Americii de Nord şi securitatea Europei.

Transformările mediului internațional, de la Războiul Rece la căderea zidului Berlinului şi construirea unei noi ordini mondiale, la globalizare şi războiul împotriva terorismului, reprioritizarea intereselor naționale, evoluțiile socio-economice şi-au pus amprenta asupra dezvoltării NATO şi a UE, ca organisme internaționale specifice. Ambele instituții, deşi au scopuri şi misiuni diferite, totuşi, trec prin procese similare de adaptare şi transformare a funcțiilor acestora, fiind condiționate de evoluția relațiilor între actorii internaționali pe scena mondială.

Mediul specific în care cele două organizații au luat naştere, interesele naționale care au stat la baza lor, scopurile şi mecanismele acestora s-au transformat adaptându-se la situația dinamică a scenei internaționale.

Discuții din ce în ce mai aprofundate asupra rolului NATO ca organizație politico-militară şi a relației acesteia cu recent creata componentă de apărare a UE au luat naştere odată cu dezvoltarea acestei dimensiuni în cadrul UE. Aceste dezbateri sunt caracterizate de gradul de percepție a amenințărilor şi modul în care statele-națiune abordează implicarea internațională în diminuarea sau eradicarea acestora.

În soluționarea crizelor a fost observată tendința lansării unor operațiuni conduse de un anumit stat la care contribuie diferite alte state interesate (*coalition of willing),* precum s-a întâmplat în Afganistan sau Irak, balansarea între tendințele unilateraliste sau multilaterialiste ale unor state cu o pondere semnificativă pe scena relațiilor internaționale precum Statele Unite.

Aria similară de activitate a NATO şi PESA (domeniul de apărare), precum şi faptul că mai mult de două treimi din membrii celor două organisme sunt comuni, la care se pot adăuga complexitatea şi varietatea sarcinilor care revin comunității internaționale în vederea soluționării diferitelor crize, au contribuit, de asemenea, la intensificarea discuțiilor asupra rolului diferitelor instiuții şi a modalităților de contracarare a amenințărilor de securitate prin intermediul acestora.

Cele două organisme se află acum într-un stadiu în care procesele transformatoare experimentate începând cu ultima decadă a secolului trecut au ajuns într-o fază în care se manifestă din ce în ce mai intens. Pot fi amintite în acest sens valurile de lărgire (NATO - 1999, 2004, UE – 2004, 2007), reforma internă, operaționalizarea unor componente armate şi, nu în ultimul rând, deschiderea spre noi cooperări, toate acestea pentru a răspunde mai bine provocărilor externe.

În momentul de față, cele două organisme se află la aproape zece luni de la ultima lărgire spre spațiul Europei Centrale şi de Est (01.01.2007). Această realizare a reprezentat desăvârşirea unui spațiu comun de interese, idealuri şi mentalități comune.

Dacă NATO a devenit mai extinsă, prin admiterea treptată de noi state membre din Europa Centrală şi de Est sau prin lărgirea ariei de operații spre zone din afara spațiului euroatlantic propriu-zis ca reacție la noile riscuri de securitate (terorism, state-problemă sau cu o structură instituțională fragilă, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflicte regionale), Uniunea Europeană şi-a sporit, la rândul său, numărul de membri cu statele din aceeaşi zonă geografică şi şi-a lărgit sfera de acțiune de la domeniul comercial, monetar şi economic spre cel de apărare şi securitate cu o perspectivă de dezvoltare evidentă pe dimensiunea politică.

În ceea ce priveşte Alianța Nord-Atlantică, această extindere a reprezentat un pas major atât din perspectiva politică, cât şi militară. Din punct de vedere politic, NATO se învecinează direct cu fosta amenințare comună, fostul URSS; actuala Federație Rusă, care s-a transformat într-un partener important, atât pentru NATO, cât şi pentru UE, iar din punct de vedere militar, Alianța a devenit şi mai diversificată.

Pe de o parte, a absorbit ţări care îndeplinesc standardele de securitate şi apărare aliate, însă aderarea a reprezentat şi o nouă multiplicare a specificităţilor naţionale în domeniul capacităţilor militare în cadrul NATO. Pe de altă parte, noii aliaţi au adus o nouă perspectivă asupra riscurilor şi ameninţărilor, caracteristice vecinătăţii în care trăiesc, precum şi noi capacităţi şi expertiză în combaterea noilor ameninţări. Din punct de vedere al domeniului apărării, acelaşi lucru este valabil şi pentru PESA.

Reformarea mecanismelor de acţiune, a structurilor, extinderea geografică sau cea funcţională reprezintă o altă caracteristică pregnantă ale celor două organisme internaţionale. În acest cadru, procesul de reformă, precum şi depăşirea unor blocaje instituţionale, comune majorităţii instituţiilor create după cel de-al doilea Război Mondial, prin modernizare şi reorganizare structurală, ar trebui să se reflecte pozitiv asupra relaţiei NATO-PESA.

Treptat, ambele organizaţii şi-au creat şi o componentă armată prin intermediul căreia să intervină rapid în zone de risc prin misiuni specifice. Dezvoltarea pe termen lung a celor două mecanisme de securitate prin intermediul NATO şi prin cel al PESA va depinde de complementaritatea acţiunilor acestora, de capacitatea practică, dar şi politică de cooperare între cele două componente militare în funcţie de riscurile cărora trebuie să le facă faţă, precum şi a zonelor de acţiune. Într-o logică a utilizării raţionale a resurselor în domeniul apărării şi securităţii această direcţie ar reprezenta o evoluţie naturală.

Îmbunătăţirea abilităţilor PESA de a acţiona în circumstanţe în care NATO nu ar avea specializarea sau capacităţilor necesare se putea regăsi într-o contribuţie mai coerentă şi efectivă a Europei la NATO, demonstrând că PESA nu este o structură care să concureze Alianţa sau să îi copieze structurile operaţionale. În acest fel, eforturile UE relative la PESA ar putea da naştere unor instituţii care să fie complementare şi să fortifice NATO.

Astfel, integrarea europeană în domeniul apărării va putea contribui la consolidarea poziţiei UE pe scena internaţională ca actor economic, politic şi militar, deschis spre noi cooperări şi parteneriate.

Mediul de securitate internaţional va continua să fie marcat de existenţa tensiunilor şi conflictelor de diferite naturi. În aceste condiţii, unul din răspunsurile pe care comunitatea internaţională le poate oferi este apărarea colectivă. NATO reprezintă un astfel de mecanism, care de-a lungul timpului şi-a dovedit viabilitatea. Treptat, UE poate dezvolta un mecanism similar, pentru a cărui eficienţă un element esenţial îl va reprezenta cooperarea transparentă, de la egal la egal, cu Alianţa Nord-Atlantică.

De asemenea, investiţii similare în capacităţi şi infrastructuri militare vor putea genera efecte sporite de cooperare între cele două componente. Pentru succesul PESA, o variabilă cu un rol important asupra evoluţiei sale o reprezintă dotarea cu capacităţi militare a europenilor.

În perspectivă, evoluţia NATO şi a PESA va depinde de dezvoltarea UE ca actor economic şi politico-militar, precum şi de transformarea NATO. În acest context, este de menţionat faptul că primatul naţional faţă de cel supranaţional interguvernamental va juca un rol important în structurarea relaţiilor dintre cele două instituţii în domeniul securităţii.

De asemenea, dinamica riscurilor şi impactul lor asupra stabilităţii şi securităţii UE şi spaţiului euroatlantic vor accelera ritmul de dezvoltare al relaţiei NATO-PESA.

Pe termen lung, în funcţie de dezvoltările interne ale Uniunii Europene legate de modul de adaptare la cerinţele scenei relaţiilor internaţionale în lipsa unei Constituţii Europene, o diviziune a sarcinilor între PESA şi NATO este necesară. Aceasta nu ar trebui să fie neapărat formală, ci să fie atinsă de la caz la caz printr-un dialog continuu şi de substanţă, pe priorităţi comune şi complementaritate a acţiunilor.

De asemenea, diminuarea efectului de *free rider* şi echilibrarea capacităţilor între cei doi piloni nord-american şi european va trebui luată în considerare, alături de investirea în capacităţi pentru a menţine un echilibru funcţional între principalii parteneri transatlantici.

Caracterul ameninţărilor asimetrice la adresa securităţii internaţionale va determina o transformare continuă a mecanismelor instituţionalizate de contracarare a acestora, incluzând relaţiilor NATO-PESA.

Printr-o abordare conjugată va fi posibilă dezvoltarea unor capacităţi comune de a între-

prinde noi tipuri de acțiuni diferite față de tiparele tradiționale de acțiune în domeniul apărării şi securității ale NATO şi UE, dar şi a unor modalități flexibile de a răspunde la cerințele din ce în ce mai complexe ale membrilor săi.

Experiența ultimilor ani a demonstrat că o pârghie importantă a fost reprezentată de înfăptuirea unor acțiuni menite a spori încrederea, înțelegerea resorturilor comune necesare proiectării stabilității şi securității la nivel internațional.

Amenințările reprezentate de terorism, proliferarea armelor de distrugere în masă, diferitele tipuri de trafic (persoane, arme stupefiante etc.), conflictele înghețate cu caracteristici specifice imprimate de factori regionali sau globali, în condițiile diminuării barierelor în calea difuziunii lor şi propagării multidirecționale a efectelor lor negative pe diferite paliere (apărare, economic, societate, identități etc.) fac necesare răspunsuri colective, iar NATO şi PESA oferă astfel de mecanisme viabile de răspuns.

NATO a identificat provocările viitoare cărora va trebui să le facă față odată cu manifestarea noilor amenințări, de tip asimetric. Pentru asigurarea succesului în aceste noi misiuni, NATO resimte nevoia de readaptare a modului de abordare a acestora; căile şi mijloacele militare trebuie să implice sprijinul mutual, într-o manieră coordonată, al instrumentelor politice, civile şi economice ale națiunilor membre.

Pericolelor Războiului Rece i-au urmat perspective mai promițătoare, dar nu lipsite de provocări, oportunități şi riscuri noi, astfel că o nouă Europă, beneficiind de o nouă configurație de integrare politică, se naşte concomitent cu o nouă structură de securitate euroatlantică, în care NATO joacă rolul principal. Alianța se află în centrul eforturilor întreprinse pentru a stabili noi forme de cooperare şi de înțelegere reciprocă în regiunea euroatlantică, angajându-se în desfăşurarea unor noi activități, favorizând instaurarea unei stabilități mai mari.

PROPUNERI:

NATO, prin rolul său central, trebuie:

- *să păstreze apărarea colectivă şi să întărească legătura transatlantică;*
- *să asigure un echilibru care să permită aliaților europeni să-şi asume o mai mare responsabilitate;*
- *să-şi întărească relațiile cu partenerii şi, înainte de toate, să mențină voința politică şi mijloacele militare cerute de ansamblul diferitelor sale misiuni.*

COLOCVIU STRATEGIC este o publicație a Centrului de Studii Strategice de Apărare şi Securitate ce include rezumate ale temelor de cercetare ştiințifică, conferințelor, simpozioanelor, seminariilor, meselor rotunde, opinii şi puncte de vedere ale unor personalități din armată şi societate, din țară şi străinătate, implicate în cercetarea ştiințifică din domeniul securității.

Publicație realizată cu sprijinul Editurii şi Tipografiei Universității Naționale de Apărare „Carol I”
Tehnoredactare computerizată: Mirela ATANASIU
Supliment al revistei *IMPACT STRATEGIC*
ISSN: 1841-7396; B: 100/100

Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate
Şos. Panduri, nr. 68-72, Sector 5, Bucureşti
Telefon: 319.56.04, Fax 319.55.93
e-mail: cssas@unap.ro
http://cssas.unap.ro